

**ISÄÄ ETSIMÄSSÄ -
kirjoituskilpailun palkinta- ja
tiedotustilaisuus Valtioneuvoston
juhlahuoneistossa Helsingissä
11.11.1999 klo 12**

Tulokset * Aineiston keskeisiä teemoja * Palkinnot *
Palkintolautakunta

Valtakunnallisessa ja kaikille avoimessa kirjoituskilpailussa ensimmäisen palkinnon (5000 mk) sai Matti Aaltonen Lahdesta. Toiseksi (3000 mk) sijoittui Tuula Honkanen Ruokolahdelta, ja kolmannen palkinnon (2000 mk) sai helsinkiläinen Hannu Kankaanpää. Pääpalkintojen lisäksi myönnettiin ansiokkaista kirjoituksista kahdeksalle osallistujalle kunniamaininta ja erikoispalkinto.

Kilpailun järjestivät Isätoimikunnan aloitteesta sosiaali- ja terveysministeriö, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura/ Kansanrunousarkisto ja Svenska litteratursällskapet i Finland/ Folkkultursarkivet. Tarkoituksena oli tuoda uusia puheenvuoroja ajankohtaiseen isäkeskusteluun sekä tuottaa tuoretta aineistoa tutkimus- ja kehittämishankkeita varten. Kilpailu oli suunnattu erityisesti isille ja isoisille, mutta myös muiden perheenjäsenten osallistumista omine kokemuksineen, havaintoineen ja ajatuksineen toivottiin. Isätoimikunnan mietinnön ja kilpailuaineiston vuoropuhelun varaan on mahdollista rakentaa keskustelua isyyden monisärmäisestä haastavuudesta.

Tulokset

Isää etsimässä -kirjoituskilpailu päättyi elokuun lopussa. Kilpailuvastauksia kertyi 560 vastaajalta yhteensä lähes 5000 liuskaa. Kilpakeruuaineisto

sisältää muistelukerrontaa, otteita päiväkirjoista, kirjeitä, valokuvia, ääninauhoja, piirroksia sekä sarjakuvia. Vastauksia saatiin kaikista maakunnista, ja vastaajien ikäjakauma oli laaja kattaen kaikki ikäpolvet vuosisadan alussa syntyneistä 1980-luvun alkupuolella syntyneisiin. Nimellään vastanneista naisia oli 289 ja miehiä 224, muutamat kymmenet vastasivat vain nimimerkillä.

Kilpailuun osallistuneiden vastaukset tallennetaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon tutkijoiden käyttöön. Aineiston pohjalta julkaistaan myös antologia.

Aineiston keskeisiä teemoja

Vastaukset peilaavat kukin oman aikansa isäkuva. Laajasta ikäjakautumasta huolimatta aineistossa painottuvat sodan tai sodanjälkeisen ajan kokeneiden ikäluokkien lapsuudenmuistot sekä lähtökohdat kasvattajina. Aineisto heijastelee erityisesti sodan vaikutuksia perheeseen, miehen roolia kasvattajana ja raskaan työtaakan osuutta isän elämässä. Sodan vaikutukset perheisiin vaihtelivat; kuka menetti sodassa isänsä, kenen isä ei toipunut sodan aiheuttamista kokemuksista, kuka oli joutunut sodan aikana eroon muista perheenjäsenistä. Sodan ja sodanjälkeisen ajan muistelusta keskeisiksi teemoiksi nousevat orvoksi jääminen, isän poissaolo "siellä jossain", sodan absurdius lapsen silmin sekä lapsen muistikuvat isän sodasta paluusta ja sodan jättämien arpien umpeutuminen.

Aineisto peilaa miehen mallin ja aseman muutoksia vuosikymmenten saatossa. Sodan kokeneen sukupolven kohdalla isän asema perheessä nojasi selkeään auktoriteettiin: isän sana oli laki. Isän velvollisuutena oli huolehtia perheen aineellisesta toimeentulosta. Tähän kuului myös pyrkimys kasvattaa lapset ahkeruuteen ja oma-aloitteisuuteen. Työkulttuuriin kasvaminen oli luonnollista mallioppimista ja isän jälkien seuraamista.

Vaikka isä olikin useimmiten uppoutunut työtehtäviinsä, niin monissa lapsuudenmuistoissa esiintyy usein myös läheinen ja ajatteleva isä. Monessa kirjoituksessa muistellaan lämmöllä, kuinka isä saattoi hullutella, tehdä retkiä ja tuoda tuliaisia, saattaen lapset näin iloisiksi. Isän läsnäolo tiivistyy niihin hetkiin, jolloin sai olla isän selän takana

yhteisillä päivätorkuilla tai sai tallomalla suorittaa tärkeää tehtävää: hieroa isän työstä kipeytyynyttä selkää.

Nyky aikaan sijoittuvat kirjoitukset osallistuvat keskusteluun isän muuttuvasta roolista ja asemasta. Kilpailuaineistossa saavat äänensä esille myös tämän päivän kasvattajat ja heidän kohtaamansa ongelmat. Pehmeämmästä vapaan kasvatuksen tai kasvatuksen puuttumisen ajasta olemme mahdollisesti siirtymässä taas kasvattajien vastuullisuuden ja kokonaisvaltaisemman auktoriteetin aikaan. Kokonaisuutena aineisto voi osaltaan olla käynnistämässä mielenkiintoista vuoropuhelua kasvatuksen perinteistä sukupolvien ketjussa.

I palkinto: Matti Aaltonen, Lahti, s. 1940

Matti Aaltosen kirjoitus "Isäni, lasteni ukki" on taitavasti rakennettu elämäkerrallinen kuvaus tavallisesta suomalaisesta isästä. Kirjoituksessa isä esiintyy toisaalta sankarina jännittävässä talvisodan syttymisen tapahtumiin liittyvässä episodissa, ja toisaalta tavallisena ihmisenä arjen moninaisissa käänneissä. Asemamiehenä ja konduktöörinä toimineen isän sodanaikaisten toimien kerronta yhdistyy kirjoittajan omakohtaisiin muistoihin myöhemmältä ajalta. Perheen elämänvaiheita seurataan sotien myllerryksen saattelemilla evakkomatkoilla, sodanjälkeisessä säännöstelytaloudessa ja oman kodin rakentamisen asettaman taloudellisen haasteen edessä. Isän vanheneminen ja kuihtuminen kuvataan elämänmyönteisesti ja kunnioittavasti. Höljäkän aseman vesitornin tiilet olivat isoja ja lujatekoisia. Vanha laasti irtosi niistä yleensä hyvin, kun löi kirveellä laastin ja tiilen rajapintaan. Aina laasti ei irronnut ja isän harmiksi tiilet joskus katkesivat, mutta luja piippu, hella ja uuni tiilistä tuli. Kierrätystä harrastettiin jo silloinkin, kun oli pakko.

Meidän lasten hommana oli naulojen irrottaminen laudoista ja niiden oikaisu rataiskon pätkän päällä. Nauloja ei saanut heittää maahan, vaan kaikki käytettiin tarkkaan, siitä isä kyllä piti huolen.

Aravalainapäätöksen viivästyminen aiheutti isälle ylimääräistä painetta. Rakennustyö oli jo pitkällä ja rahat lopussa, ennen kuin helpottava lainapäätös tuli. Se tuntui melkein juhlapäivältä. Olisimme varmasti

joutuneet pulaan, jos lainaa ei olisi saatu. Elämässä on joskus otettava riskejä.

Vierasta työvoimaa käytettiin vähän. Muuraustyöt teki muurari Repo, joka noitui kovasti, kun joutui muuraamaan jo kertaalleen muuratuista tiilistä. Isä ihmetteli kun muurarilla ei ollut vesivaakaa.

-Minä katson silmällä, kyllä siitä suora tulee, sanoi muurari Repo, kun isä kysyi asiaa.

II palkinto: Tuula Honkanen, Ruokolahti, s. 1950

Tuula Honkasen kirjoitus käsittelee lapsen silmin isän asemaa perheessä sekä sitä, kuinka isän toimet ja ajatukset heijastuvat muihin perheenjäseniin. Tarkalla paikalliskuvauksella väritetty kirjoitus kertoo sodanjälkeiselle ajalle suhteellisen tyypillisestä etäisestä, hieman pelottavasta mutta kuitenkin turvallisesta isästä. Kouluikäisen tytön, Leenan silmin isän läsnäoloa sävyttää jatkuva työnteko, puurtaminen satamassa tehdyn työpäivän jälkeen vielä kotonakin. Kodinpiirissä askareissaan isän läsnäolo tulee esiin herkullisen kouriintuntuvasti. Lapsuudenmuistojen vähäeleinen kuvaus peilaa kertojan tuntoja herkästi.

-Minä voin mennä lämmittämään isälle ruoan, Leena huikkaa äidille. Samassa Leena on jo keittiössä. Hellan reunalla on kastikeastia, johon hän kuorii iltaruoaksi keitettyjä perunoita. Kaasuhellalla ne lämpiävät nopeasti. Leena nostaa pöytään leipäkorin, voirasian, kannun, miltei täynnä isän vesipiimää. Juomalasia ei tarvita. Etikkapunajuuret ja suolakala sipulin kanssa odottavat vielä lautasen vieressä nälkäistä syöjää. Leena nojailee tiskipöydän reunaan, kädet riipuksissa. Isä nostaa runsaasti ruokaa lautaselleen, hän leikkaa ruisleivästä paksun viipaleen, johon levittää kosolti voita.

Etikkapunajuurille isä ripottaa runsaasti suolaa, raaka sipuli hienontuu vahvojen hampaiden välissä.

Syöminen sujuu puhumattomuudessa, Leena ei osaa kysyä mitään. Sekalainen sääli ja myötätunto tulvii häneen kun hän katsoo ylitöistä tullutta isäänsä.

Kuinka nälkäinen ja väsynyt hän mahtaakaan olla.

-Siellä ulkoeteisessä on sitten niitä silakoita, sain suoraan troolista, isä toteaa ennen viimeistä piimähörppyyään. Kumea röyhtäys säestää Leenaa ulkoeteiseen. Pimeä ja kolea tulee vastaan. Puisen hyllykön päältä Leena löytää laatikollisen silakoita.

III palkinto: Hannu Kankaanpää, Helsinki, s.

1954

Hannu Kankaanpään teksti keskittyy muistelun sijasta nykyhetkeen. Päiväkirjamuotoon rakennettu teksti kuvaa miestä sekä pienen pojan että vanhenevan isänsä hoitajana. Kolme sukupolvea yhteen sitova kirjoitus nostaa esiin kysymyksiä hoivajärjestelmämme tilasta. Samalla kirjoitus käsittelee murtuvaa mieskuvaa, aikuisen pojan kamppailua ja tasapainoilua eri roolivaatimusten välillä. Oman isyyden sekä isästä vastuussa olemisen tasot kietoutuvat kiinnostavasti toisiinsa. Tuntuu oudolta ja ahdistavalta, että tällainen 87-vuotias sitten saman tien passitetaan ryhmäpalveluasuntoon, jossa hoitaja on paikalla vain arkisin aamukahdeksasta iltaseitsemään. Mitä hyötyä on turvapuhelimesta, jos asukas piilottaa sen komeroon, kuten isä oli ensitöikseen tehnyt? Mitä hyötyä on omasta kylpyhuoneesta, kun isä johdonmukaisesti kieltäytyy peseytymästä tai vaihtamasta edes vaatteitaan? Mitä hyötyä on omasta keittonurkkauksesta, kun isä varastoi ruuantähteitä vaatekaappiin? Ja vaikka tilaratkaisu olisi kuinka modernisti toimiva, isä vain ei ymmärrä asuvansa täällä ja nyt vaan elää yhä sakeammin omassa lapsuudessaan Kankaanpään torpassa Punkalaitumella.

Kunniamaininnat

Katriina Andrianov, Joensuu. Runomuotoinen vastaus kuvaa väkevästi ihailun, ylivoimaisen ja hallitsevan isän asemaa ja sen murtumista nuoren naisen elämässä. Runollinen ilmaisu ja omakohtainen elämyksellinen sisältö tiiviisti yhteenkietoutuneina luovat vahvan välähdyksen tyttären ja isän herkkävireisestä suhteesta.

Leo Jokelainen, Espoo. Lapsuudenmuistoja sekä myöhempiä elämänvaiheita äitinsä menettäneen pojan ja isän yhteiseltä matkalta. Muistelu kantaa sota-ajasta aina hetkeen, jolloin isän ja itsenäistyvän pojan tiet erkanivat. Turvallisen ja luotettavan isä-suhteen kuvaus.

Marja Lehtonen, Mikkeli. Vahvasti lapsen näkökulmasta kirjoitettu kuvaus viikonloppuisyydestä ja isän läsnäolon haihtuvuudesta. Lapsuuden taianomaisuuden puolustus nykyisessä yksinhuoltajien ja

uusioperheiden maailmassa; onnellinen lapsuus ei edellytä ydinperheen kehyksiä ympärilleen.

Alma Lepistö, Huittinen. Tunnelmallinen pienoisnovelli lämpimästä, aurinkoisesta loppukesän päivästä, joka on jäänyt pienen tytön mieleen. Kerronta kiertyy töistä palaavan isän tuoman tuliaisyllätyksen, pienen nahkaisen kukkaron ympärille, tiivistäen pienen tytön isän odotuksen kuvaannollisen kauniisti.

Aarne Lievonen, Pyhäselkä. Isän varhaisen kuoleman ympärille rakennettu muistelu isän läsnäolosta kasvattajana ja perheenpäänä 1930-40 -luvuilla. Kirjoitus kuvaa taitavasti isän auktoriteettiaseman luonnollisuutta, kasvatuksen vähäeleisyyttä, jossa sananparret ja katseet kulmain alta toimivat yksinkertaisina kurinpidon välineinä.

Heikki Partala, Tampere. Kirjoituksessa valotetaan tarkkapiirteisten muistikuvien välityksellä ongelmallisen isä-poika -suhteen jännitteitä. Kirjoitus kertoo koruttomuudellaan siitä, kuinka isien ja poikien väliselle suhteelle avautuu edellytyksiä kulloisenkin ajan ja ympäristön arvostusten mukaan.

Sisko Puhtila, Forssa. Isän vahva selviytymistähto, yksinkertaisin tavoin lapsille annettu rakkaus ja heiltä saadut voimavarat elämän vastoinkäymisiin kuvataan tässä kirjoituksessa kiihkottomasti mutta koskettavasti. Positiivinen kirjoitus, jossa vuorottelevat pelko isän puolesta ja luottamus hänen kykyynsä selviytyä.

Jarmo Tapola, Hämeenlinna. Kahta alle kolmevuotiasta lasta kotiin hoitamaan jäävän isän elämänmyönteinen kuvaus koti-isän arjesta. Kirjoitus pureutuu hienolla tavalla kasvattamisen vastuullisuuden ja vaativuuden maailmaan. Koetun arjen ääni kuuluu vakuuttavasti läpi koko kirjoituksen.

Palkintolautakunta

Isää etsimässä -kirjoituskilpailun palkintolautakunnan puheenjohtajana toimi ylijohtaja Kimmo Leppo, jäsenenä pääsihteeri Martti Esko, arkistonjohtaja Lena Huldén, apulaisprofessori Jouko Huttunen, pääsihteeri Eeva Kuuskoski, arkistonjohtaja Pekka Laaksonen, kirjailija Kaari Utrio ja sihteerinä tutkija

Juha Nirkko. Hankkeen tutkimusapulaisena toimi
Jouni Hyvönen.

Lisätietoja: SKS/ Juha Nirkko ja Jouni Hyvönen,
puh. (09) 131231, sähköposti juha.nirkko@finlit.fi

Päivitetty 13.3.2000